

חינוך לחיים

פרשת מטות

"וישג אליו ויאמרו גדהת צאן נבנה למקומו פה" מסופר על "השפת אמת" מגור שבהיותו ילד, למד פסח עם חבירו כל הלילה בהתמדה, ורק לפנות חקר שכב לשון וממלא ותעורר מאוחר יותר מההלכו נגשו אליו סבו בעל הדין ושי הרי"ט, והשיף לו שעת איזכה תנוכה ומוסר על אשר מרבה בשינה ואינו משכים לקום וללמוד תורה. השפת אמת הקשיב לו בוי המוסר הקשים בתשומת לב מרובה, ולא הפסיקו אפילו במילה אחת כדי להתואל ולהצטדק. חכרו שהיה כאותו מעמד השחוח מאד, ולאחר מכן שאלו: הייתכן נחזע ההרשע ולא אמרת לסרך כי היית ער כל הלילה ולמדה תורה? השיבו השפת אמת: לא רציתי להפסיק את סרא באמצע דברי, למען אשמע מפיו עוד דברי מוסר. וזוכית לו זאת מן המקרא כאן שכוון שהיחה דעתם של בני גו וראובן מלכתחילה לעבור את הירדן ולהגולץ למלחמה, הוי היה להם לומר זאת מיד כשהתוול משה להטיף להם מוסר: "האחזקט יבואו למלחמה... כה עשו אבותיכם" ו"לא להמוני עז אשר יטיים את תוכחתם הגדולה שהייתה מלאה בישיים ורופים ביותר: "הרבות אנשים חסאים" כי תשובון מאוויי והשחתם? אין זאת אלא שרבל היה להם להפסיק את משה רדת, כי רצו להוסיף ולשמוע ממנו דברי מוסר. וכן כה" ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דירר ה' לאמור בקרבי אקדשו... וידום אהרון" ופירש רש"י קיבל שכר על שתיקתו, ומה שכר קיבל? נבתייחד עיני הדיבור, שנאמר לו לבדו פרשת שתויי יין. וכתב השול"ה מזה ילמד כל אדם לבלי יעט במוסר ויקבלו באהבה. וכנה ר"י יעקב ניימן זצ"ל מזה ורבו של אבי ד"ל כי הוא מוטבני איט אוהב וטכוונת, סבור הוא כי אין חכט ממנו וכבר אינו זקוק הוא לחינוך ולתמכות מוסר, עקשנותו אינה מתירה מקום לתוכחה. סבור גם שהמוכח רוצה לרעות. אומנם כבר אמרו חו"ל "אמר ר' יוחנן בן מרי מציד איני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה ור"י וקיבא על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל, וכ"ש שהוסיף בי אהרה לקיים מה טרא" אל תוכח לץ פן ישואך הוכח לחכם ויאהרץ" כי זהו דרכו של הלץ לשנוא את מוכיחו, כי חושש שהוא מרקש את רעתו. אומנם החכם אוהב את המוכיח, ריודעו כי רק המה הם המביאים אותו לוי העולם הרא. ובלעדיהם הרי הוא נתן למאסר יצרו ולתאוותיו וראוונותיו. וכבר אמרו חו"ל כי השוא און התוכוונת הוא אחד מכ"ז דברים המעכבים את ההשבות.

וירוע ש"דובר" אמיתי הוא מי שמכיר ולא מי שאומר כל הזמן דברי מוטאות זו ברי חנופה כמו ששנינו "איו היא דרך ישרה שידרוק בה האדם? ר"י אומר ויבר טוב" ופירש הרע"ב "שמכיר: כשחאה אותו עושה דבר שאינו הגון" וכדברי הרמח"ל "מי שעיניו בראשו יותר יזהר ויעין רמעיני מי שרוצה לקנות לו לונבו או ליועץ או לפקיד על ביתו ממה שיזהר ויעין רמאכלו ורמשחו, כי המאכל והמשחה יוכל להזיק לאופו בלבד, והחברים או הפקידים יוכלו להשוות נפשו ומאודו כל כרוד" ודוד המלך ע"ה אומר "לא ישר רקרר רחי עושה רמה הולך בו דך ומיס הוא ישרתני" ואין טוב לאדם אלא שיבקש לו ויברים תמימים שיאיו עיניו רמה שהוא עיוור כי ויכירנהו באהכתם. ומצאו מצילים אותו מכל רע. כי מה שאין האזני יכול לראות לפי שאינו חאה חובה לצאתם הח יראו וירחו ויזהירנהו ונשעו, ועל זה נאמר "תשועה ברחב יעצ"י."

והייב כי חבר אמיתי הוא מי שרואה כאמת בטובת חברו ועל זה מצילו מעל רע ולכן הרצונו שיהא לו חבר אמיתי יקיים את מאמרו התנא "קנה לך חבר" חבר כזה שראמת מועיל לו ועל המשגיה הורב זוב יפה זצ"ל מספרים כאלו שוכו לקרבות במטך תקופה וסויימת שאמר להח: אוחח כבר חררם, אכא תאמרו לי כל פנים ביקורת על דבר מה שאני צריך ליתקן"

וכך כתב רבינו יונה לדרך ישוה שיבור לו האדם לראת שמים, לקנות לו חבר אחד או שנים לדבר עשהח תמיד רדדרי יראת טמים. ואח יחטא אוח. מן החברים אי יפישע במצונו יסכח חברו, וזכירו אלה אח אלה כל דבר מאוונ... ואם יש דבר שאינו מקיים יחויקו חבריו את ידי לקיים כל דבר.

והרא"ש כונה "דובר טוב הזה ותופה: ליראי ה'. ההדרר רחררתח ומחכרת פועלי און הוי זק, ואוהב המוכיח" וסמיכות הדברים מוכן כי "דובר טוב" זהו "אוהב את המוכיח" וכן רתור רקו הישר "ואהבני לרעין כמוך" זה כלל גדול בתורה. ואין לך אהבה יותר (של אדם לחריחו) כשחאה האדם דבר מגונה באחיו ישראל, שעמשה איה חטא עוון... שאריך להוכיחו על זונ, כי נשמך של ישראל הן קשורין ודרוקין זה בזה... צריך להווינו לחריח, אולי על ידו יזכה חרירו גם כן, ויעווב זרבי רשע ששב ויפא לו."

ועל כך אמר שלמה החכם מכל אדם "און: שומעת ומטות חיים. בקרב חכמים ונליך פוחט, ראוי לשכון רין וחוכמים, אחוי אשר יקפיד לתמכותה

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת מסעי

"והקריתם לכם ערים ערוי מקלט תהיינה לכם וגם עמנו רצון מלך נפש בשגורה"
רמסי' ררכות אומרות הגמרא שונלמיו שגלה לעיר מקלט מגלים רבי עמו, וכן רב טגלה לעיר מקלט מגלים ישיבתו עמו.

לכאורה ובר פלא און למדים כאן - מקשה ר' יעקר ויימן זצ"ל מורו ורבו של אבי ז"ל - דהנה תלמיד זה שגלה לשם מה עליו להגלות אה ררו כדי שילמדנו תורה בעיר מקלט, וכי רבו מה ונסא, ואם נענש זה החלמיד וגלה, הן אמנם אינו נפטר מחובת תלמוד תורה, ועליו להמשיך בתלמודו גם בעיר מקלט, אבל מ"מ הוא יכול למצוא לו שם רב אשר ילמדנו תורה שכן עזי מקלט זה מושבות ללוח כמפורש בפרשת, ויכ הלויים אמרה התורה, "ורו משפטין ליעקב ונעורן לישראל", והנביא אומר "כי שפתי רבן יטמח דעה ותורה יבקשו מנייהו". הם הם הלויים מלמדי התורה בישראל, ומה לו לתלמיד זה שיצטרך רבו לגלות עמו כדי להמשיך וללמדו שח חורה ואף אח לא ימצא התלמיד רב שילמדנו שם מ"מ יכול ללמוד בלי רב, ולמה נזקק רבו לגלות אף הוא? זאת ועוד, הלא הגמרא אומרת שם דהם רב שגלה מגלים ישיבתו עמו, יון קקו כל בני הישיבה, אף אם הם מאות רבות, לגלות כולם לעיר המקלט, לקיים מה שבאנו "מגלים ישיבתו עמו", והלא כל השומע ישתומם - האמנם? וכי בעצמו של הונלמיו שהרג בשוגג, תגלה כל הישיבה כולה? וכי לצורך תלמודו של זה הונלמיו הגולה, ישלו מבני הישיבה למאותיהם אח ראש הישיבה עד כי יצדקו ללכח אחרו, ועוד הנ"ל ביז ט לבקש להט ראש ישיבה איו, אשר ימלא את מקומו של ראשון, ולמה יגלו כולם??

והנה וניט אלו דרשו חד"ל מהפס' "זוס אל אחה העיר האלה וחי" - עשה לו כדי שיחיה, והרמב"ם במ"ז מהלכות רוצח הוסיף וכתר: "עשה לו כדי שיחיה, וחי רעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה ושוכין, והדרריח מפליאים הוחר, וכי את אותו תלמיד יבקש לו רב איוו בעיר מקלט, ולא ילמו תורה מפי רבו שהוא רגיל עמו הישיבתו, האין זה בכלל "תלמוד תורה"? וכי הבאנו אותו בכך לירי מיתה? והענשם אותו יותר מן הראוי לו, האמנם? וכי ללמוד מפי רב איוו אינו זי בנו - שיחשב כ"חי"?

אלא, כאן הינו לנו וז"ל מסביר ר' יעקב את סוד הענין של תלמיד ורר, לימוד חורה מפ ררו שהוא רגיל אצלו - וזו יחשב, ואילו לימוד תורה שלא מפי רבו שלו - למיתה יחשר!! תלמיד ה שהורגל ל"תורתו" של רבו, אם אי טטל ממנו את האפשרות ללמוד מרבו, גלהי ממנו אה היו ממנו, ואפי' אח ילמד מרר אחר אבל ריחס לה"ת שהוא רגיל נחשר הדרר ל"מיתה", וזון שאין עונשו אלא גלות וחיבים ביד לדאוג לחיות לפיכך מגלין רבו עמו שאם לא כן, הרי דוחו למיתה, וכיון שגלה הרוב בעקבות הונלמיו, אין להט לבני ישיבתו עצה אלא לסגור און הישיבה לגלות איוו רבט כולם לעיר מקלט, ולא יחליפו רב כי אינו זומה ור"למו מפי רבו לרב אחר, הבו ל'תנושי בין הו בניט, זה יחשב "חיים" זה יחשב "מיתה".

כן יאו וז"ל באוצ עיניהם את תרמיט ומחווט של תלמיד הדרק והקשור ברבו בתלמוד, כך נראה "בעלי חכמה ומבקשיה" אשר ריתוק מהרב יחשב כניחוק מהחייח, ועל חשירה לומדי התורה הזכרתי רסיפור שהריא מורי רבי האדמו"ר מפרמישלאן על החפץ חיים שהאותה תקופה הי' בתי חולים טהנטייכ, לכנסיה הנצרים ונמורות זאת היו משתמדים ר"ל, ולכן החליט להקים שט ביני חולים, אסף את הנגזים ל"דנרי" וכל אחו ונרטי מיטות לבית החולים לכבוו בקשת גדול הזור, באוונה העיר היתה ישיבה והבנוויים ששמצו שהחפץ חיים הגיע לעיירה באו להוטרן, החפץ חיים קבלט בספור פריח יפות והתענין בהם מאון, הנגזים ראו זאת כעין לא יפה, שמתחיוס אליהם ולא אל המידיים ואחד מהם שאל אה הח"ח "כמה מיטות הם תרמו"? ענה לו הח"ח שכל בחור נתן 50 מיטות לבית חולים, שאל הנגיד, הייתק? הרי הרי הררה הרמו פה כ-15, ענה לו הח"ח "חדש טכל בחור ילד - תינקות של בית רבן הוטיב וזוגה בהורת הו, הוא שומר על בני העיר וזורים ל- 50 בני אדם טלא יחלו, עפ"ו אומר מורי רובי שזה רמז בפרש' "ויזבר משה" - היינו צו יקי הזור (בניספור יז"ח) "אל ראשי הקיטות" בשינוי הניקוד זה "אל ראשי המיטות" - והינו הגבוים שתרמו מיטות, "לבני ישראל" וזנו לבנים שלומדים תורה כי ישראל זה ר"ת "יש שייט רבוא אנוניו לתורה", הם הגורמים ל"אנו" - ר"ז: אלו לא רוצים מיטות פירוש שאיוח הפאים רמיטות רבית החולים, הם גורמים שלא יהיו ישראל נצרכים אליהם חלילה, רק שיהיה להם מיטה לטכב עליה, שיהיה להם פירח גג והחוחה.

וכנה שזה אקטואלי גם בימינו אנו!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבאום - birmoshe@gmail.com